
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Molina Fernández, Isabel. *La instrumentalització del catolicisme cultural en la política identitària de la dreta espanyola*. Treball de Final de Grau (Universitat Autònoma de Barcelona), 2025 (Sociologia)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/324569>

under the terms of the license.

UAB

Universitat Autònoma de Barcelona

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Treball de Fi de Grau

LA INSTRUMENTALITZACIÓ DEL CATOLICISME CULTURAL EN LA POLÍTICA IDENTITÀRIA DE LA DRETA ESPANYOLA

Autora: Isabel Molina Fernández

Tutor: Avi Astor

26 de maig de 2025

Grau en Sociologia

Resum Català

L'augment de la dreta i l'extrema dreta en els darrers anys és una cosa que no ha passat desapercebuda a l'esfera pública i són molts els elements que aquest sector ha utilitzat perquè el seu discurs cali i arribi a un públic cada cop més ampli. Per això, en aquest treball em proposo investigar com la preocupació per la immigració i la percepció de l'afebliment de la identitat nacional espanyola són dos factors clau que la dreta sap instrumentalitzar per ampliar el seu electorat. El que m'interessa especialment és entendre com el catolicisme, desvinculat de la seva dimensió espiritual, es mobilitza com a recurs simbòlic i cultural per elaborar un discurs de defensa de la nació, de les arrels i d'un ordre social suposadament amenaçat. Així, la religió apareix com a part d'un relat identitari i civilitzacional que es contraposa a una alteritat percebuda com a incompatible amb els valors espanyols, especialment la vinculada a l'islam i la immigració de procedència magribina. Això que em proposo analitzar en aquest treball és com penetra entre el votant de dretes aquest ús estratègic del catolicisme cultural, emmarcant-lo als debats teòrics sobre religió culturitzada, civilitzacionisme, nacionalisme i islamofòbia.

Paraules Clau: Dreta espanyola, immigració, religió culturalitzada, identitat nacional

Resumen Castellano

El aumento de la derecha y la extrema derecha en los últimos años es algo que no ha pasado desapercibido en la esfera pública y son muchos los elementos que este sector ha utilizado para que su discurso cale y llegue a un público cada vez más amplio. Por eso en este trabajo me propongo investigar cómo la preocupación por la inmigración y la percepción del debilitamiento de la identidad nacional espanyola son dos factores clave que la derecha sabe instrumentalizar para ampliar su electorado. Lo que me interesa especialmente es entender cómo el catolicismo, desvinculado de su dimensión espiritual, se moviliza como recurso simbólico y cultural para elaborar un discurso de defensa de la nación, de las "raíces" y de un orden social supuestamente amenazado. Así, la religión aparece como parte de un relato identitario y civilizacional que se contrapone a una alteridad percibida como

incompatible con los “valores españoles”, especialmente la vinculada al islam y la inmigración de procedencia magrebí. Eso que me propongo analizar en este trabajo es como penetra entre el votante de derechas este uso estratégico del catolicismo cultural, enmarcándolo en los debates teóricos sobre religión culturalizada, civilizacionismo, nacionalismo e islamofobia.

Palabras Clave: Derecha española, inmigración, religión culturalizada, identidad nacional

Abstract

The rise of the right and the far right in recent years has not gone unnoticed in the public sphere, and this sector has used many elements to make its discourse resonate and reach an increasingly wider audience. Therefore, in this paper, I propose to investigate how concern about immigration and the perception of the weakening of the Spanish national identity are two key factors that the right knows how to exploit to expand its electorate. What particularly interests me is understanding how Catholicism, disconnected from its spiritual dimension, is mobilized as a symbolic and cultural resource to develop a discourse in defense of the nation, of "roots," and of a supposedly threatened social order. Thus, religion appears as part of an identity and civilizational narrative that contrasts with an otherness perceived as incompatible with "Spanish values," especially that linked to Islam and immigration from the Maghreb. What I propose to analyze in this work is how this strategic use of cultural Catholicism penetrates right-wing voters, framing it within theoretical debates on culturalized religion, civilizationism, nationalism, and Islamophobia.

Keywords: Spanish Right, immigration, culturalized religion, national identity

AGRAÏMENTS

Durant el procés d'elaboració d'aquest treball m'he sentit recolzada per moltes persones que han contribuït, d'una manera o altra, al seu desenvolupament i a la meva motivació per tirar-lo endavant.

En primer lloc, vull agrair al meu tutor, Avi Astor, per la seva orientació i per estar sempre disponible al llarg del procés. Tanmateix, li agraeixo profundament la confiança que ha dipositat en mi. També vull donar-li les gràcies a la meva família i a les meves amistats per haver-me aguantat en tots aquells moments de desorientació, nervis i incertesa, quan no sabia per on tirar. Gràcies per la vostra paciència, per escoltar-me, per animar-me i, sobretot, per oferir-me un suport incondicional que m'ha acompanyat fins al final d'aquest camí.

Finalment, vull agrair als entrevistats la seva col·laboració i el temps que m'han dedicat, ja que sense la seva participació aquest treball no hauria estat possible ni complet.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ.....	6
2. MARC TEÒRIC.....	7
2.1. Religió culturitzada i identitat.....	7
2.2. Nacionalisme i dreta espanyola.....	9
2.3. Islamòfobia il·liberal i liberal com a formes de racisme cultural.....	10
2.4. Jerarquies simbòliques en la percepció de la immigració	11
2.5. Espai públic i simbologia.....	12
2.6. Aportació a la teoria.....	13
3. METODOLOGIA.....	13
4. ANALISI DE RESULTATS.....	15
4.1 Descripció de la mostra i criteris de selecció.....	15
4.2 Interpretació dels resultats.....	16
5. CONCLUSIONS.....	23
5.1 Limitacions de l'estudi.....	24
5.2 Línies futures d'investigació.....	25
6. BIBLIOGRAFIA CONSULTADA.....	25
7. ANNEXOS.....	28
7.1 Model Carta de Consentiment.....	28
7.2 Guió entrevista	31

1. INTRODUCCIÓ

Durant les darreres dècades, la religió ha emergit com un element significatiu a l'àmbit públic de les societats europees, no des d'un enfocament espiritual, sinó com un instrument de construcció identitària i cultural. Aquest fenomen ha suscitat el meu interès a causa de la constatació de com diversos actors polítics i socials, particularment aquells ubicats a l'àmbit de la dreta política, utilitzen la religió, específicament el catolicisme, com un instrument simbòlic per determinar els límits de la pertinença nacional i definir qui és membre de la nació.

Dins aquest marc, una de les observacions més destacades que han sorgit al llarg del procés d'investigació és que, tot i trobar-nos en una societat que aparenta ser secularitzada i distingida per la diversitat cultural i religiosa, com és el cas d'Espanya, diversos actors polítics i socials continuen recurrent al catolicisme com a mitjà per consolidar-ne la identitat. Aquesta religió no és presentada com una manifestació de fe viva o pràctica espiritual, sinó com un símbol cultural, llegat històric o estil de vida, emprat per distingir altres col·lectius, amb un enfocament particular en la immigració d'origen magribí i musulmà com una alteritat percebuda.

Aquesta observació m'ha provocat múltiples interrogants sobre el rol de la religió a la societat espanyola contemporània. D'acord amb xifres del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS), recollides al baròmetre d'abril del 2025, el 55,4% de la població espanyola s'identifica com a catòlica; tanmateix, únicament un 18,8% declara que és practicant d'aquesta fe. En contrast, un 39% es categoritza com a no religiós, abastant individus de fe atea, agnòstica i indiferent (CIS, 2025). Si establim una comparació entre aquestes dades i les de fa deu anys, quan el 71% de la població s'identificava com a catòlica (CIS, 2015), es manifesta una inclinació clara cap a la secularització de la societat a Espanya. Aquestes dades han suscitat un interès específic: com és possible que, en un escenari de pràctica religiosa en declivi, els discursos polítics que utilitzen el catolicisme com a recurs identitari i nacional persisteixin, i fins i tot incrementin, la seva capacitat de mobilització i èxit electoral? Aquesta paradoxa aparent ha motivat el meu interès a aprofundir en aquest assumpte, però allò que pretenc analitzar amb més profunditat és com

aquests discursos articulats pels representants dels àmbits formals i institucionals són rebuts per la població en contextos informals o quotidians.

La meua recerca se situa en aquest marc, impulsada per l'aspiració personal de comprendre com el catolicisme es pot transformar en un instrument simbòlic i polític en la convergència d'ideologies específiques.

Per tant, davant aquest escenari, plantejo el següent interrogant inicial que orientarà la meua investigació: Quina és la funció del catolicisme cultural en la construcció de la identitat nacional en el discurs de la dreta espanyola?

Basant-me en aquest punt, les meves hipòtesis es deriven de la manera següent:

H1: Tot i la creixent secularització, el catolicisme persisteix en la societat espanyola com a element distintiu de la seva identitat cultural.

H2: La instrumentalització del catolicisme com a emblema civilitzatori i patrimonial constitueix una estratègia política emprada per la dreta per excloure l'alteritat, particularment la comunitat musulmana.

2. MARC TEÒRIC

Per a respondre a la pregunta de recerca i entendre en més profunditat la situació del meu objecte d'estudi, és oportú fer una revisió de la literatura existent sobre el tema, i plasmar aquelles concepcions teòriques que diversos autors han fet sobre l'assumpte. D'entrada, convé definir aquells conceptes que són útils per a la comprensió de la meua anàlisi empírica i, per tant, indispensables per interpretar-ne els resultats.

2.1 Religió culturitzada i identitat

La religió, emmarcada com a patrimoni cultural, ha sorgit de manera recurrent en diversos països de l'Occident (Burchardt, 2020). Els discursos que instrumentalitzen la religió com una qüestió cultural, arrelada a la tradició i a la identitat nacional, són cada vegada més habituals en partits polítics de tendència dretana. Ara bé, quin sentit té utilitzar la religió catòlica en el cas espanyol si la societat és cada vegada més secular? Cal tenir present que Espanya és un estat

aconfessional, la qual cosa significa que no té cap religió oficial, de fet la Constitució de 1978 garanteix la llibertat de culte i religiosa, això implica que, institucionalment, l'Estat no hauria de privilegiar a cap confessió religiosa sobre altres. No obstant això, la davallada de la pràctica religiosa és un fenomen cada cop més estès a Espanya, si ens fixem en les dades del CIS, tot i que el 55,4% de la població espanyola es declara catòlica, és només un 18,8% el que afirma ser practicant (CIS, 2025). De totes maneres, aquest tipus de discurs ha resultat ser electoralment rendible per a la dreta, que n'ha sabut treure profit. Perquè, tal com podem veure en el treball d'Astor i Mayrl (2020), es pot definir com a "culturalment religiosos" aquells individus que afirmen tenir una afiliació religiosa i no necessàriament són creients, ja que gairebé mai assisteixen a serveis religiosos ni preguen en privat. Aquesta definició implica que un individu pot sentir-se catòlic, però sense ser practicant o fins i tot pertànyer a una religió sense creure-hi, idea que autors com Hervieu-Léger (2006) han definit com a "belonging without believing" o, cosa que és el mateix, a pertànyer sense creure. Una persona pot identificar-se amb el patrimoni cultural d'una fe determinada, amb els seus símbols, tradicions, celebracions o normes derivades d'aquesta, però ho fa sense compartir o mantenir un vincle amb les creences o institucions religioses corresponents. El terme alemany "Kulturchrist" (cristià cultural) recull precisament la realitat d'aquest fenomen (Cremer, 2022).

Aquesta tendència s'inscriu dins de la noció de "religió culturitzada", on la religió, com ja he dit, actua com a marcador identitari més que com a experiència espiritual. Aquesta funció cultural de la religió s'entén millor si tenim en compte l'entrellaçament d'allò sagrat i allò secular, fet que es produeix perquè les religions dominants han actuat històricament com a poderoses màquines de producció cultural, fent que sovint els marcadors culturals i religiosos siguin els mateixos, així que tal com es diu a la lectura de Beaman (2013): "fins i tot les societats que se secularitzen, encara porten la petjada cultural de la religió fundadora."

Aquest tipus de religió culturitzada acostuma a ser habitual i destacada en societats on una religió ha ocupat una posició central en les estructures socials i polítiques i en conseqüència està estretament vinculada a la nació. A més a més, en aquestes

situacions una diversitat religiosa i cultural que acostuma a estar relacionada amb la migració pot donar lloc al que Zubrzycki (2012, citat a Astor, Burchardt i Grier, 2017) anomena "crisi de pluralisme". Aquest tipus de crisi pot donar pas a que la religió es redefineixi com a cultura i així disposar de més legitimitat per a reafirmar i mantenir la simbologia de la tradició dominant i llavors que les tradicions minoritàries siguin rebutjades.

2.2 Nacionalisme i dreta espanyola

Havent introduït un dels conceptes centrals d'aquest treball, el de la religió culturitzada, cal ara aprofundir en quines són les condicions i motivacions que expliquen el seu ús en l'esfera pública i política. Són molts els estudis que assenyalen que la instrumentalització identitària de la religió respon i s'intensifica en contextos en que la immigració ha augmentat i neix la necessitat de diferenciar-se simbòlicament de "l'altre", concretament del musulmà (Roy, 2013), especialment quan es percep com una amenaça als valors culturals i socials hegemònics.

Alhora, l'ús de les tradicions per tal de construir un discurs o un ideari polític ha estat una pràctica utilitzada al llarg del temps per a la construcció de moviments nacionalistes, però en els últims anys ha guanyat força una estratègia específica dins dels moviments populistes de dretes, una retòrica de caràcter civilitzatori. Observem com la dreta usa el cristianisme com a element per a reforçar aquest sentiment antimusulmà a part de col·locar a l'Islam com a enemic d'Occident, això es pot veure a partir de diversos fragments recollits en la lectura de Cheddadi (2024) de discursos del partit polític d'extrema dreta Vox. En el següent fragment es presenta a Espanya com l'orgullós responsable de la contenció de l'avenç musulmà:

"Somos Europa con más derecho que nadie, porque la salvamos del avance islámico en siete siglos de Reconquista" (Vox, 2018).

Amb aquesta frase presenten a l'Islam com una amenaça a la identitat nacional, de la mateixa forma que ho fan en la següent cita:

"El proceso de islamización de Europa les sirve para socavar una de las bases de la civilización Occidental" (Vox, 2021).

Vox articula una retòrica en què la tolerància de l'Islam s'associa amb la denigració de la idea d'Espanya i el llegat històric, d'altra banda, l'amor per Espanya implica ineludible el rebuig a l'Islam i al musulmà.

"O la Europa multicultural o la Europa orgullosa de las raíces cristianas" (Vox, 2019).

2.3 Islamòfobia il·liberal i liberal com a formes de racisme cultural

Vox és el clar exemple de partit que reproduïx un discurs islamòfob a Espanya però l'oposició a l'Islam és una qüestió estesa a molts sectors de diferents partits de dretes d'arreu d'Europa i és que cada vegada més gent expressa aquest rebuig cap a les persones de procedència magrebina. La por al voltant de l'Islam i els seus valors ha fet que es desenvolupin debats identitaris en què aquesta religió es presenta com a antagònica amb l'herència cristiana o secular d'Espanya.

Tenint en compte aquest context i continuant amb el que diu Cheddadi (2024) observem com el mateix autor ha identificat possibles factors determinants per a l'emergència d'aquest discurs antiimmigració i islamòfob. Un d'ells és l'empobriment econòmic, un sector de la població ho vincula amb la immigració i amb el desgast dels recursos públics. En segon lloc, es vincula el factor de la immigració amb la seguretat, la immigració es percep com una amenaça directa a la seguretat, on la por del terrorisme és una part integrant d'aquest discurs. I, en tercer lloc, algunes persones pensen que, amb l'arribada de persones de diferents orígens i cultures, la identitat nacional es debilita i, per tant, senten que "Espanya ja no és com abans" i això generar tensions i rebuig, i per això els partits de la dreta ho utilitzen com a eina per obtenir suport electoral. (Cheddadi, 2024).

És per això que trobem que aquest tipus de discurs en contra de l'Islam i dels musulmans forma part d'un nou tipus de racisme, un racisme més modern anomenat "racisme cultural", allunyat del fonamentat en la superioritat blanca, si no que utilitza la por i l'oposició a tot allò que es presenta com a diferent de la cultura i a

la religió de la majoria. El discurs islamòfob es compon d'aquestes estructures discursives, alineant-se amb una narrativa que cerca advertir sobre la pèrdua cultural i la degradació de la identitat nacional. Efectivament, aquesta islamofòbia presenta a l'Islam com a element canalitzador de les diverses problemàtiques presents a les societats europees, tant les materials com les socioculturals.

Fins ara he exposat el que diu la literatura sobre el discurs de la islamofòbia il·liberal, que és aparentment la que predomina en el cas espanyol. Però també trobem el que Cheddadi (2024) defineix com a islamofòbia liberal, que considero oportú fer una petita introducció del concepte per entendre les dinàmiques que es donen a terme i que són necessàries per a una correcta comprensió de la temàtica abordada. La islamofòbia liberal es presenta d'una manera molt diferent del tipus d'islamofòbia que he exposat fins ara la qual apel·la a arguments civilitzacional, culturals i religiosos, en canvi, aquesta parteix del fet que l'Islam s'ha de combatre perquè és percebut com un perill pels valors de defensa de la justícia, els drets individuals, la llibertat, la igualtat, el feminisme, els drets LGBTI... bàsicament es fonamenta en la por de la pèrdua dels valors liberals i progressistes, aquest tipus d'islamofòbia sobretot la trobem en llocs com Països Baixos. De totes maneres, en el cas espanyol podem veure com determinats actors de la dreta articulen ambdues formes, és a dir, utilitzen tant arguments identitaris com progressistes, d'aquesta manera poden connectar amb un gruix de població més ampli.

2.4 Jerarquies simbòliques en la percepció de la immigració

Una altra qüestió a tenir en compte és que la dreta espanyola no rebutja tota la immigració, mentre la procedent de països àrabs i de tradició musulmana suposa una amenaça a la identitat nacional, la d'origen llatinoamericà és considerada com a desitjable (Cheddadi, 2024). Aquesta distinció no només es fa per qüestions econòmiques sinó que la població dels països del sud d'Amèrica és considerada culturalment afí a la d'aquí. De fet, tant el Partit Popular com Vox defensen la possibilitat d'assumir alguns nivells de població immigrant, sempre que comparteixin valors i costums amb la que anomenen "identitat espanyola" i a part existeixin lligams històrics o lingüístics amb els països d'origen. En aquest sentit,

la proximitat religiosa (catolicisme), lingüística (castellà) i històrica amb Llatinoamèrica es converteix en un criteri legitimador que alhora evidencia una forma de racisme cultural on no es rebutja el fet migratori en si, sinó determinades procedències establint llavors una jerarquia simbòlica d'immigrants "acceptables" i "problemàtics".

2.5 Espai públic i simbologia

Una de les formes en què es visibilitza la religió a l'àmbit públic és a través de la incorporació de símbols i tradicions religioses, particularment aquelles associades al catolicisme. La presència de símbols, tradicions i celebracions catòliques fomenta la naturalització de la religió catòlica com a component intrínsec de la cultura nacional i patrimoni històric. Per tant, permet que una proporció considerable de la població se segueixi sentint còmoda amb l'etiqueta de catòlica, fins i tot en absència d'una pràctica religiosa activa. Això es manifesta en elements com ara noms de carrers, esglésies, processons o celebracions, que sovint són interpretats com a components de l'entorn urbà i cultural (Cornejo-Valle, 2022).

Aquest vincle cultural inherent al catolicisme pot propiciar una asimetria en la percepció d'altres religions a l'espai públic. Encara que els símbols catòlics poden ser interpretats com a components "neutrals" de la identitat col·lectiva, manifestacions visuals d'altres religions, com la utilització del hijab, poden resultar més cridaneres i en certs casos poden arribar a generar malestar o ser interpretades com a alienes per determinats segments de la població (Griera i Burchardt, 2016).

Això, però, no comporta una correlació directa entre el catolicisme cultural i l'exclusió religiosa, sinó que il·lustra la manera com les dinàmiques de normalització simbòlica poden influir en les percepcions col·lectives. És fonamental reconèixer que aquesta percepció no és homogènia, ja que no totes les persones interpreten els símbols musulmans com a font d'amenaça.

2.6 Aportació a la teoria

Per concloure amb aquesta part del meu treball cal recalcar que encara que gran part de la població estigui adoptant noves modalitats individualistes o fenòmens com la secularització i l'augment de la multiculturalitat semblar ser que s'ha generat una crisi d'identitat col·lectiva generant que determinats actors polítics treguin profit d'aquesta situació per articular discursos populistes del tipus identitari i cultural (Cremer, 2022).

És rellevant assenyalar que la teoria existent sobre la religió culturitzada, la permanència de simbologia catòlica a l'esfera pública i la seva relació amb la immigració i identitat nacional s'ha abordat principalment des de marcs jurídics, institucionals o discursos polítics formals. Un exemple d'aquest enfocament seria el cas Lautsi contra Itàlia jutjat pel Tribunal Europeu de Drets Humans, en què es debatia la presència de crucifixos en una escola pública italiana. La decisió final, que va validar la seva presència es va basar en el fet que el crucifix representava una tradició cultural i no una imposició religiosa (Beaman, 2013).

És precisament aquí on el meu estudi busca aportar una nova mirada, redirigint l'atenció cap al nivell micro, ja que s'observa una manca d'investigacions que explori i analitzi la manera en què aquests discursos són rebuts, reproduïts o interpretats per la població en contextos informals o quotidians. És per això que el meu treball té com a objectiu cobrir aquest buit, enfocant-se en les percepcions, opinions i narratives dels ciutadans i ciutadanes comunes fora del context més institucional. A través de les entrevistes analitzades en el següent apartat examinaré la mobilització de conceptes com la religió, identitat o immigració fora del context institucional i com aquests discursos informals contribueixen a la reproducció o la resistència dels relats predominants.

3. METODOLOGIA

Aquesta investigació parteix d'una lògica d'aproximació qualitativa, concretament mitjançant la realització d'entrevistes semiestructurades. Aquesta elecció metodològica respon a la voluntat de captar en més profunditat els discursos i

experiències dels entrevistats, així com explorar de manera acurada les seves percepcions i actituds envers el fenomen estudiat en aquest treball.

En total, s'han realitzat vuit entrevistes amb persones que s'identifiquen ideològicament amb la dreta, sigui com a votants actius o com a individus amb una clara afinitat cap a aquest espectre polític. Els participants van ser seleccionats mitjançant un mostreig intencional, ja que des d'un principi vaig considerar que aquesta era l'opció més adient i enriquidora per als objectius de la recerca, en tant que permetia accedir a discursos específics i rellevants per a la comprensió del fenomen analitzat.

No obstant vaig procurar garantir certa diversitat pel que fa a l'edat i el gènere, amb l'objectiu d'obtenir una gamma més àmplia de perspectives dins d'aquest posicionament polític. En canvi, pel que fa a la classe social, tots els participants es poden considerar com a pertanyents a la classe mitjana, la qual cosa introdueix una certa homogeneïtat en aquest aspecte del perfil sociodemogràfic.

Cada entrevista ha tingut una durada aproximada de quaranta-cinc minuts i s'han realitzat tant de manera presencial com virtual, en funció de la disponibilitat dels participants. Totes les persones entrevistades van donar el seu consentiment informat a través d'una carta (vegeu Annex 1), on se les informava de les condicions de la recerca i dels seus drets com a participants.

El guió d'entrevista ha estat flexible (vegeu Annex 2), si bé es disposava d'un conjunt de preguntes orientatives per assegurar una certa coherència temàtica, també es va donar espai perquè emergissin de manera espontània qüestions rellevants a mesura que avançava la conversa, adaptant-se així al desenvolupament natural de cada entrevista.

Per al tractament de les dades, s'ha utilitzat una anàlisi de contingut. Aquest procés ha consistit en la transcripció íntegra de les entrevistes i una posterior identificació de certs elements claus, patrons, recurrències i divergències en els discursos, deixant que les categories emergissin de les dades.

Per a elaborar un diagnòstic veraç i precís, s'ha combinat el treball de camp amb una revisió bibliogràfica prèvia. Aquesta ha consistit en una exploració de fonts secundàries, incloent-hi literatura acadèmica i informes rellevants amb l'objectiu de complementar i contextualitzar les dades obtingudes a través del treball empíric.

4. ANÀLISI DE RESULTATS

4.1 Descripció de la mostra i criteris de selecció

Com ja he indicat anteriorment en aquest informe, el meu treball empíric ha consistit en duu a terme entrevistes a parir d'un guió amb preguntes semiestructurades. Aquestes entrevistes s'han realitzat a 8 persones ubicades en el que anomenem la dreta ideològica, tots ells s'identifiquen com a votants de partits polítics com Vox, PP o Junts, menys dues de les persones entrevistades. Per una banda una d'elles es defineix com a ideològicament de dretes però va preferir no especificar la seva preferència partidista, mentre que l'altra tot i que no participa en processos electorals, es percep també com a propera a aquesta orientació política.

Mitjançant aquestes entrevistes volia conèixer en profunditat les percepcions i opinions de la ciutadania respecte a qüestions relacionades amb religió, identitat nacional i immigració. Utilitzant una metodologia qualitativa pretenia accedir a formes de discurs informal que sovint són inexistents en els estudis sobre la matèria tractada, ja que aquests acostumen a centrar-se en matèria institucional i formal. És per això que a partir de l'anàlisi dels resultats obtinguts a través de les entrevistes amb aquestes persones vull comprendre com certes narratives culturals i socials són reproduïdes o qüestionades des de l'experiència personal.

Abans de començar amb l'anàlisi i interpretació de resultats he elaborat una taula que mostra els trets més rellevants de cada persona entrevistada. Els seus noms s'han substituït per inicials fictícies amb l'objectiu de preservar el seu anonimat, tot i això, he mantingut informació rellevant per a la contextualització de les seves respostes com ara l'edat, el gènere, la seva posició ideològica i la vinculació que tenen amb la religió.

Entrevista	Edat	Gènere	Partit o tendència	Creient	Practicant
M.M.	54	Dona	Dreta	Sí	No
M.S.	19	Dona	PP	No	No
A.S.	20	Home	Dreta	No	No
G.F.	28	Home	Vox	Sí	No
J.F.	54	Home	PP	No	No
A.M.	21	Home	Vox	Sí	No
J.B.	53	Home	PP	Sí	No
M.C.	69	Dona	Junts	Sí	No

Font: Elaboració Pròpia

4.2 Interpretació de resultats

Per començar amb l'anàlisi, es pot afirmar que les respostes recollides mostren una clara tendència entre els participants de les entrevistes a associar la identitat nacional (tant espanyola com catalana) amb el catolicisme, entenent aquest últim com un component cultural i simbòlic. Aquesta percepció està lligada a un sentiment de pertinença, arrelat a la història i tradicions, que molts dels entrevistats/ades defineixen com "nostres". Així ho expressa M.C. quan diu:

“Som un país catòlic i és una cultura. I tampoc ho veig malament”.

A partir d'aquesta afirmació, es pot identificar com es concep el catolicisme com a element estructurant de la identitat col·lectiva, anant més enllà de la creença individual, tal com Astor i Mayrl (2020) expliquen.

Altres de les persones entrevistades també assenyalen l'existència d'un vincle emocional amb la religió, com és el cas d'A.M., que diu:

“A mí, cosas que me llaman la atención o me atraen son la unidad nacional que representa [...] rollo fiestas como Semana Santa, Navidades, ¿no? Pues me gusta”.

Cal destacar, però, que aquesta associació entre religió i identitat cultural no es fa explícita des del principi de les entrevistes, de fet alguns d'ells al principi de la

conversa em diuen que consideren la religió com una qüestió obsoleta, vinculada al passat o a una creença individual que no té importància en l'actualitat com, ara bé, la M.M. que comenta:

“Es que la religión está bastante ya como deteriorada. No sé, ya no tiene, yo creo, un papel tan importante como en estos años atrás. Se está perdiendo mucho. Por ejemplo, cada vez hacen menos niños la comunión”.

No obstant això, a mesura que les entrevistes avançaven i jo començava a introduir qüestions relacionades amb la immigració o diversitat cultural i com aquesta es veu reflectida en l'espai públic, la relació entre identitat nacional i catolicisme emergeix amb força, especialment contraposant-la amb l'Islam. A partir d'aquí comencen a percebre el catolicisme com una eina de diferenciació i reafirmació cultural davant l'alteritat (Roy, 2013). Continuant amb la M.M., quan se li pregunta sobre l'exhibició de símbols religiosos no cristians en l'espai públic es posa de manifest aquesta oposició explícita:

“El pesebre en la plaza Sant Jaume me parece perfecto. Lo que no me parecería perfecto sería simbología de otras culturas u otras religiones. Que la pongan en su país”.

L'anàlisi de contingut també corrobora que la mostra pública de l'Islam, ja sigui a través de símbols, pràctiques religioses o indumentària, és percebuda com una amenaça a l'ordre cultural dominant. A partir d'aquesta idea es reforça una jerarquia simbòlica on es col·loca el catolicisme com a norma, mentre que les altres confessions, en especial l'Islam, són vistes com a disruptives (Griera i Burchardt, 2016). Això ho podem comprovar amb frases extretes, per exemple, de l'entrevista amb el G.F.:

“Que vayan a hacer el Ramadán a su país” o “No veo bien que en los colegios se quiten las cruces”.

Evidencien que la cultura/religió de la majoria té legitimitat per ocupar l'espai públic, mentre que la religió de l'altre ha de veure's limitada o relegada. Seguint en aquesta línia, A.S. declara:

“Cuanta más gente musulmana, menos continuidad habrá de la cultura cristiana”.

Aquest discurs de defensa de la identitat nacional també queda recollit en les paraules de J.B., que sosté:

“Yo creo que todo el que viene a España debería respetar lo que es la visión de la mayoría, que es el catolicismo, y después ejercer su religión respetando que nuestros... principios, como decíamos antes, nuestra historia, parten del catolicismo. Y yo, por ejemplo, el burka no lo permitiría”.

A partir d'aquestes paraules, es fa evident la concepció del catolicisme com un principi intrínsec a la cultura nacional, actuant d'aquesta manera com una norma legitimadora que implica una submissió cultural i religiosa per part de la població immigrant. L'augment del pluralisme dins d'aquest àmbit no es veu com una qüestió positiva per cap dels vuit entrevistats, sinó com una amenaça a la cultura i la identitat nacional, identificant la diversitat com un procés de substitució i no pas de convivència. Aquestes idees encaixen i confirmen el que Zubrzycki (2012) anomena "crisi de pluralisme", ja que la societat majoritària percep que la seva identitat es dilueix per l'arribada de noves cultures i religions, i és llavors quan s'activen mecanismes simbòlics de defensa de l'ordre dominant, com ara la reafirmació del catolicisme cultural, el rebuig directe o indirecte de pràctiques religioses no cristianes o exigir una total adaptació cultural com a condició per a obtenir una acceptació social.

Tanmateix, s'observa una divergència d'opinions pel que fa a l'assumpte de les subvencions a entitats religioses. Dels vuit entrevistats, només tres estarien d'acord que l'Església catòlica continuï rebent subvencions públiques i gaudint dels beneficis fiscals dels quals disposa actualment a Espanya. Un dels partidaris és en J.F., que així ho exposa i justifica:

“Pues sí que estaría de acuerdo con la subvención a la Iglesia católica, sí. Es una cosa de raíz, porque es una cosa nuestra, de toda la vida”.

En canvi, pel que fa a la subvenció o el finançament públic d'altres confessions religioses, s'observa una major unanimitat d'opinions entre els entrevistats, ja que pràcticament tots i totes es mostren contraris a aquesta possibilitat, només en J.B. es posiciona a favor, argumentant que el finançament d'entitats religioses, independentment de la seva confessió és quelcom positiu si es destina a finalitats socials o culturals. Per altra banda, tenim l'exemple del G.F. que quan li pregunto sobre el tema opina el següent:

“A ver, yo no lo veo bien, la verdad... ¿Por qué tengo yo...? ¿A mí en su país me subvencionan a la Iglesia Católica? No. Pues igual. Todo parte de la misma base. Lo que no podemos hacer aquí, seamos los tontos del pueblo que subvencionamos a los marroquíes, a todo el mundo...”

Com es pot observar, els vuit entrevistats mostren rebuig davant la presència de símbols religiosos d'altres religions que no sigui la catòlica en l'espai públic. Alhora, coincideixen a expressar preocupació envers la immigració d'origen magrebí o musulmà, sigui de manera explícita o implícita. Això ho podem comprovar mitjançant frases com la de la M.C., que respon de forma directa quan li pregunto si hi ha algun grup etnoracial que li preocupi i em diu: "els musulmans". Altres també mostren un patró similar, com el G.F., que afirma:

“Tú vas por esas zonas y ves una de moros con gorra y hablando 3 o 4 en árabe y dices ojalá saber árabe para saber qué se están diciendo. Pues eso a mí me genera, bueno, a lo mejor me puede atracar tanto un español como un otro, pero bueno, tú como individuo te sientes más amenazado por esa gente.”

O el A.S. que assenyala:

“Creo que los magrebíes tienen la tasa de criminalidad más alta”.

Tenint en compte aquestes afirmacions evidencien una associació directa entre l'origen ètnic o religiós i delinqüència, la qual cosa reforça aquesta idea de

percepció d'inseguretat vinculada a la immigració musulmana que confirma el que exposa Cheddadi (2024).

Arran d'aquestes declaracions així com d'altres obtingudes durant les entrevistes es constata que la immigració suposa per a molts dels entrevistats una preocupació dominant, o com a mínim una qüestió que en els darrers anys ha adquirit un pes creixent en les seves inquietuds i percepcions sobre la realitat social, fent que alguns d'ells canviïn el seu vot. Ho podem comprovar mitjançant el següent fragment de l'entrevista amb la M.M.:

Investigadora UAB: Entonces, te quería preguntar, ¿esta preocupación por la inmigración que me comentas, ha influido en tu voto en estas últimas elecciones?

M.M.: Por supuesto. Por supuestísimo.

Investigadora UAB: Vale, o sea, veo que es una cuestión que sí que te ha hecho... que te preocupa.

M.M.: Totalmente. Totalmente. Vaya, y más que cambiará. Yo creo que muchísima gente está cambiando su camino.

La M.M. no és l'única que ha canviat de color polític en els darrers anys per qüestions d'immigració, en J.F. també m'ho menciona:

Investigadora UAB: Vale. Entonces, ¿tú crees que este cambio que hiciste del PSOE al PP, ¿Se ha visto también igual influenciado por el tema del aumento de la inmigración? O sea, ha sido una de las cuestiones que has dicho...

J.F.: Exacto, sí, sí. La inmigración mal llevada, como se ha hecho.

De fet, tots els entrevistats coincideixen en el seu desacord amb la política migratòria de l'Estat espanyol en l'actualitat. Consideren que és massa permissiva i reclamen un major control de fronteres, així com l'establiment de criteris més estrictes per a l'entrada i permanència. Així ho expressa la M.S.:

“Considero que, pues, son muy flojos. La verdad que, en mi opinión, a ellos se les permite muchas cosas que a lo mejor a gente de aquí no se les permite y luego también el hecho de, por ejemplo, las ayudas”.

En una línia similar, el J.B. considera que les polítiques dels darrers governs han estat elaborades malament i responsables d'una situació poc favorable en termes migratoris, segons ell:

“La política migratoria en los últimos años, la época de Zapatero, fue un desastre. Porque llegó un momento que hizo papeles para todos, eso generó un efecto llamada y hoy tenemos un problema muy grave”

Altres observacions derivades de la interpretació dels resultats apunten a l'existència d'una jerarquia simbòlica entre col·lectius d'immigrants on trobem que aquell que és d'origen magrebí o musulmà ocupa directament una posició més baixa (Cheddadi, 2024). Aquesta estructura simbòlica es pot veure clarament en declaracions com la de la M.S.:

“Sí, bueno, sobre todo las personas marroquíes son las que más me preocupan [...] El resto, no tanto la verdad, o sea, por ejemplo, los de Latinoamérica. Hay muchas personas que vienen de ahí, pues a buscar sus oportunidades, que lo entiendo y al final siguen siendo humildes, pero nada, que con ellos se puede convivir”

Aquesta percepció també va lligada amb estereotips relacionats amb la inseguretat i la capacitat d'integració, tal com el A.M. ho especifica:

“La seguridad... debido, pues, al índice de criminalidad y no sé, de inseguridad que yo creo que se vive tanto para hombres como para mujeres. Últimamente la calle... quizás, por tanto, no sé si es por unas cosas o por otras, pero quizás tiene algo que ver con la más o menos inmigración de ciertos países, sobre todo de aquellos que no tienen nuestra cultura o no están adaptados a nuestra forma de ser, a nuestro modo de vida.”

A més a més, també trobo que la percepció de la immigració com a mà d'obra necessària, però desvinculada de qualsevol dimensió humana, és una idea estesa entre molts dels entrevistats. Redueixen el valor de les persones immigrants a la

seva utilitat econòmica i tenint únicament en compte la seva contribució al mercat laboral. Aquesta manera de pensar queda exemplificada en el discurs del G.F., qui s'expressa de manera contundent:

“¿Cuántos meses llevas en España? Llevo dos años. En dos años no has encontrado trabajo. No porque tal... A tu casa.”

Amb afirmacions com aquesta es posa de manifest una visió purament instrumental de la immigració, on el dret a viure al país es vincula exclusivament amb la seva eficiència econòmica.

Una altra qüestió rellevant que s'extreu a partir de les entrevistes i de les cites analitzades fins ara és que la islamofòbia de caràcter il·liberal aparentment característica dels discursos institucionals i formals espanyols tal com apunta Cheddadi (2024) no es limita a aquestes esferes, sinó que també es reproduïx en els discursos informals i quotidians dels ciutadans i ciutadanes entrevistats. Això evidencia que les mateixes lògiques civilitzacionals de la dreta política han estat assimilades i reproduïdes socialment més enllà de l'esfera política, exemples com aquestes paraules de J.F. ho evidencien:

“Estamos viendo delincuentes y están creando, digamos, una inseguridad ciudadana global. Si tú miras, digamos, lo que es el tema de la gente que está en las cárceles españolas, mira qué porcentaje son nacionales, españoles, y qué porcentaje son extranjeros. Y dentro de ese porcentaje, mira qué nacionalidades tienen. O sea, aquí somos la minoría incluso en las cárceles”.

Tanmateix, de manera similar al que passa en els discursos polítics i formals de determinats partits o institucions, també s'observa com en alguns moments els entrevistats inclouen elements propis de la islamofòbia liberal. De totes maneres, aquests elements mai no emergeixen com a argument central, sinó que funcionen com a justificació afegida o complementària, en concret després d'emetre afirmacions clarament excloents. La majoria dels participants apel·len a la defensa dels drets de les dones per tal de legitimar la seva posició, com, ara bé, en J.F.:

“Van todas las mujeres tapadas... aquí en nuestro país. [...] Lo veo mal, lo veo mal. Porque primero, digamos, es una degradación de cara a la mujer. Porque yo la mujer que me dice, no, es que a mí me gusta ir así tapada. No me lo creo, no me lo creo. Y entonces veo, digamos, eso, una sociedad machista 100%.”

La utilització d'elements d'islamofòbia liberal, però alhora mantenir un discurs il·liberal, és una estratègia compartida amb els discursos de la nova dreta, la qual sota una aparença de preocupació pels drets de les dones, la democràcia i la llibertat dissimulen un rebuig cap a l'alteritat.

A través d'aquesta anàlisi, s'han pogut identificar patrons, tendències i percepcions compartides entre els entrevistats, que s'entrellacen amb els plantejaments teòrics exposats durant l'elaboració de l'informe. A partir dels resultats, en el següent apartat presentaré les conclusions generals de la recerca, recuperant la pregunta inicial i les hipòtesis fetes al principi del procés d'investigació, amb l'objectiu de valorar-ne el grau de validació i extreure unes reflexions finals.

5. CONCLUSIONS

Un cop finalitzada la investigació i l'anàlisi corresponent, és pertinent reprendre la pregunta d'investigació inicial i pensar si, a partir del treball fet al llarg d'aquests mesos, disposem de la informació necessària per a respondre de manera fonamentada a la meua pregunta: "Quina és la funció del catolicisme cultural en la construcció de la identitat nacional en el discurs de la dreta espanyola?"

A través de les dades obtingudes em permeto afirmar que el catolicisme cultural opera activament en la configuració del sentiment nacional espanyol entre la ciutadania, no necessàriament com a pràctica religiosa o espiritual, sinó més aviat com un sinònim de cultura nacional i com a llegat històric i tradicional.

Ara bé, responent a la segona part de la pregunta, és a dir, com aquest recurs identitari és instrumentalitzat per la dreta espanyola i com és rebut pels ciutadans, els resultats mostren que la religió és mobilitzada estratègicament per marcar límits simbòlics entre un "nosaltres" envers un "ells". Partits com Vox activen una retòrica on el catolicisme cultural esdevé una eina per defensar l'ordre civilitzacional

occidental i justificar així discursos de rebuig cap a la immigració, especialment la de procedència magrebina i musulmana. Si bé és cert que Vox és el partit que amb més claredat explicita aquest tipus de discurs, els resultats del meu treball empíric posen de manifest que aquesta retòrica civilitzacional no és exclusiva dels votants d'aquest partit, sinó que també és compartida i reproduïda per persones que es posicionen dins d'altres estrats de la dreta espanyola, ja que a partir de les entrevistes s'ha pogut observar una preocupació per la immigració generalitzada.

Per tant, podem confirmar la meua primera hipòtesi: "Tot i la creixent secularització, el catolicisme persisteix en la societat espanyola com a element distintiu de la seva identitat cultural." De la mateixa manera que la segona hipòtesi també quedaria comprovada i afirmada: "La instrumentalització del catolicisme com a emblema civilitzatori i patrimonial constitueix una estratègia política emprada per la dreta per excloure l'alteritat, particularment la comunitat musulmana".

5.1 Limitacions de l'estudi

Malgrat que les hipòtesis han estat corroborades de la mateixa manera que la pregunta de recerca ha estat contestada, l'estudi ha presentat una sèrie de limitacions a l'hora de poder abordar l'objecte d'estudi. En primer lloc, el nombre reduït d'entrevistats i entrevistades condiciona bastant l'abordatge i l'elaboració d'unes conclusions fefaents i per a extreure unes generalitzacions sobre el conjunt de la població de dretes espanyola. Si més no, soc conscient que l'objectiu de la recerca no era assolir una representació quantitativa, sinó captar discursos i percepcions en profunditat però cal reconèixer que la mostra ha estat limitada. Seguint en aquesta mateixa línia, una altra limitació ha estat la manca de diversitat pel que fa a la classe social dels participants. A causa dels recursos i temps disponible ja preveia que la mostra amb la qual treballaria seria reduïda, preferia mostrar una heterogeneïtat pel que fa a l'edat i el gènere més que no pas pel perfil socioeconòmic. No obstant la mostra final ha estat formada majoritàriament per persones de classe mitjana-alta, fet que impedeix de captar altres percepcions i posicionaments relacionades amb la religió i la immigració.

5.2 Futures línies d'investigació

Com a futures línies d'investigació, se'm plantegen dues possibles vies que podrien aportar més informació i potser variacions en la teoria. Una d'elles seria fer una comparativa interterritorial, seria interessant comparar els discursos i percepcions de ciutadans de dretes entre diferents comunitats autònomes, per veure si hi ha variacions rellevants o impera el mateix tipus de pensament. Una altra línia de recerca interessant seria investigar quin és el pensament de la gent immigrant sobre aquest tipus de discurs i articulació de la religió catòlica.

6. BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

Astor, A. Burchardt, M. Giera, M. (2017). *The politics of religious heritage: Framing claims to religion as culture in Spain*. Journal for the Scientific Study of Religion 56:126–42.

Astor, A. Mayrl, D. (2020). *Culturalized Religion: A Synthetic Review and Agenda for Research*. Journal for the Scientific Study of Religion. 59(2):209–226

Beaman LG. (2013). *Battles Over Symbols: The “Religion” of the Minority Versus the “Culture” of the Majority*. Journal of Law and Religion. 28(1):67-104.

Brubaker, R. (2017). *Between Nationalism and Civilizationism: The European Populist Moment in Comparative Perspective*. Ethnic and Racial Studies vol. 40 No 8.

Burchardt. M. (2020). *Regulating Difference: Religious Diversity and Nationhood in the Secular West*. New Brunswick: Rutgers University Press. 243 pp.

Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS). (2025). Barómetro de abril 2025.

Pregunta 28: Creencias religiosas.

https://www.cis.es/documents/d/cis/es3505mar_a

- Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS). (2015). Barómetro de diciembre 2015. Pregunta 26: Creencias religiosas. https://www.cis.es/documents/d/cis/es3121rei_a
- Cheddadi, Z. (2024). *Emergencia de la islamofobia en el discurso político de Vox*. Política y Sociedad vol. 61 No 1.
- Cornejo-Valle, M. Blázquez-Rodríguez, M. (2022). *Secularismo estratégico. Una semiótica de la relevancia católica en el espacio público*. Papeles del CEIC No 258.
- Cremer, T. (2022). *Defenders of the Faith? How Shifting Social Cleavages and the Rise of Identity Politics are Reshaping Right-Wing Populists' Attitudes Towards Religion in the West*. Religion, State & Society vol. 50 No 5.
- Cuenca, A. (2023). *The Spanish and French Far Rights in Their Quest for a New Traditionalist Order*. Journal of Illiberalism Studies vol. 3 No 1.
- Díaz-Salazar, R. (1988) *El capital simbólico. Estructura social, política y religión en España*. Madrid: Ediciones HOAC.
- García Martín, J. (2022). *Desprivatización católica, políticas morales y asociacionismo neoconservador: el caso de los grupos laicos de inspiración cristiana en el Estado espanyol*. Papeles del CEIC No 258.
- Griera, M., & Burchardt, M. (2016). *Religión y espacio público: El conflicto en torno a la regulación del velo integral islámico*. Papeles del CEIC. International Journal on Collective Identity Research, (2), 1–28. Universidad del País Vasco.

- Griera, M., Martínez Ariño, J., García-Romeral, G., & Max Planck (2014). *Beyond the separation of church and state: explaining the new governance of religious diversity in Spain*. Institute for the Study of Religious and Ethnic Diversity. MPI: Göttingen,.
- Griera, M. Martínez-Ariño, J. Clot-Garrell, A. (2021). *Banal Catholicism, Morality Policies and the Politics of Belonging in Spain*. Religions. vol. 12 No 5.
- Hennig, Anja, Oliver, Fernando Hidalgo. (2021). *Illiberal Cultural Christianity? European Identity Constructions and Anti-Muslim Politics*. Religions 12:774.
- Hubard, J. (2024). *Contra el liberalismo iliberal*. CE Noticias Financieras (ed. española). ContentEngine LLC
- Roy, O. (2013). *Holy ignorance: When religion and culture part ways* (R. Schwartz, Trans.). Oxford University Press.
- Ruiz Andrés, R. (2022) *Historical sociology and secularisation: the political use of 'culturalised religion' by the radical right in Spain*. Journal of Historical Sociology, 35(2), 250–263.

7. ANNEXOS:

7.1 Model Carta de Consentiment

Consentiment informat

Si us plau, llegeix acuradament aquest document de consentiment abans de decidir-te a participar en aquest estudi.

Títol del projecte de recerca

La dreta espanyola i el catolicisme com a recurs identitari: La influència del catolicisme cultural en el nacionalisme contemporani (Títol provisional)

Objectiu de la investigació

El propòsit d'aquest treball és analitzar com el discurs sobre la religió a Espanya ha estat culturalitzat, especialment pel que fa a la defensa dels símbols i tradicions catòliques com a elements patrimonials, i com aquest discurs és utilitzat per sectors polítics, particularment de la dreta. Es busca entendre com aquest enfocament cultural pot ser usat per justificar polítiques migratòries restrictives, i la manera com es perceben altres tradicions religioses, en un context de creixent diversitat i pluralitat a la nostra societat.

Implicacions de la participació

Et demanaré, en primer lloc, algunes dades bàsiques sobre el teu perfil i context (lloc de residència, professió, ideologia...) També et demanaré que comparteixis amb mi la teva opinió sobre algunes qüestions polítiques actuals, per centrar-nos posteriorment en aspectes de migració, religió i identitat nacional i la relació entre aquestes.

Durada

L'entrevista té una durada aproximada de 40 minuts

Riscos i beneficis

La participació en aquesta entrevista no implica cap mena de risc per a l'entrevistat. La informació proporcionada s'utilitzarà exclusivament amb finalitats acadèmiques, garantint la protecció de les dades.

Com a benefici, la participació en aquesta investigació contribuirà a entendre millor com es perceben les tradicions religioses a Espanya, especialment les vinculades al catolicisme, i com aquestes percepcions influeixen en les polítiques públiques i les actituds socials envers la diversitat religiosa i cultural.

Compensació

En aquest cas no està prevista cap compensació per participar-hi.

Confidencialitat

Si decideixes participar-hi, la teva identitat es mantindrà confidencial i només jo i el meu tutor del treball tindran accés a les respostes donades. Si fos el cas que s'haguessin de presentar, es farien servir sempre pseudònims.

La informació proporcionada s'utilitzarà exclusivament amb finalitats acadèmiques.

Voluntarietat de la participació

La participació en aquest estudi és completament voluntària. No hi ha cap penalització per no participar-hi.

Tractament de dades personals

La realització de l'estudi implica el tractament de les teves dades personals per part de l'investigador i de l'equip de professors de la Universitat Autònoma de Barcelona per a les finalitats descrites en aquest document, basant-se en el teu consentiment.

L'equip responsable de la investigació no cedirà les teves dades personals a tercers persones ni a altres destinataris. El tractament de les teves dades personals no implica la presa de decisions automatitzades, ni l'elaboració de perfils predictius de preferències personals, comportaments o actituds.

Tens el dret a retirar-te de l'estudi en qualsevol moment sense donar explicacions i sense conseqüències negatives; només ens ho has de comunicar per qualsevol mitjà. Finalment, les citacions literals que s'incloguin en el treball es faran de forma anònima i respectant en tot moment la voluntat de les seves paraules.

Enregistraments i ús de testimonis

__ Estic d'acord que s'enregistri (àudio) l'entrevista amb objectius de recerca.

__ Autoritzo que es facin citacions literals de les meves intervencions en la redacció del treball utilitzant sempre un pseudònim.

Consentiment

- He llegit la informació sobre el projecte de recerca i he tingut l'oportunitat de fer preguntes, les quals se m'han respost satisfactòriament.
- Estic d'acord a participar-hi i he rebut una còpia d'aquest consentiment.

Nom i cognoms del participant _____

Signatura _____ Data: _____

Investigador/a:

Signatura _____ Data: _____

7.2 Guió entrevista

*Presentación/Explicación de mi TFG

Introducción y Contexto Personal

1. Presentación Personal: ¿Podrías presentarte? (edad, ocupación, lugar de residencia, si eres creyente y/o practicante)

Preferencias Políticas y Valores

2. ¿A qué partido votas o has votado últimamente? ¿Qué partido crees que representa mejor tus ideales?
3. ¿Qué valores consideras más importantes en la política y cómo crees que tu partido los representa?

Cuestiones Sociales y Prioridades

4. Prioridades en la Agenda Política: Ahora te voy a leer cuestiones sociales que se tratan en la agenda política actual. Me gustaría que me las ordenaras de mayor a menor preocupación:

Paro

Sanidad

Ecología

Economía

Feminismo i LGBT

Religión

Pensiones

Vivienda

Migración

Seguridad

Impacto de la Migración:

5. ¿Crees que la migración está influyendo en la situación del país? ¿Hay algún grupo racial que te preocupe mas que otro?
6. ¿Cuál es tu opinión sobre la política migratoria actual en España?
7. ¿Qué cambios propondrías en la política migratoria y por qué?
8. ¿Crees que las políticas de migración actuales vulneran tus derechos como ciudadano?

8. ¿Tu preocupación por la migración ha influido en tu voto estos últimos años?

Relación entre Religión y Política

9. ¿Cómo percibes la relación entre tu partido y la religión católica?
10. ¿Cómo ves la relación entre la derecha española y las instituciones religiosas tradicionales en España?
11. ¿Qué papel crees que juega la religión católica en la identidad nacional española?
12. ¿Crees que el aumento de la secularización y la diversidad de la población supone una amenaza a la cultura o los valores tradicionales de España?
13. ¿Crees que con la diversificación de la población, la muestra o la exposición de símbolos católicos públicos debería reducirse?
14. ¿Qué opinarías sobre la exhibición de un menora durante las celebraciones de Janucá (14-22 de diciembre) en espacios públicos, junto a otros símbolos como el pesebre?
15. ¿Crees que la presencia de símbolos de distintas religiones en espacios públicos refleja una convivencia religiosa positiva o genera tensiones?
16. ¿Debería ser el Estado más neutral con respecto a la exhibición de símbolos religiosos en el ámbito público o, por el contrario, fomentar una mayor pluralidad?
17. Si se pusieran símbolos musulmanes durante el Ramadán, ¿te ofendería?
18. ¿Crees que el Estado debería seguir subvencionando a la Iglesia Católica?
19. ¿Estás de acuerdo con las subvenciones a minorías?
20. ¿Cómo describirías el discurso de la derecha española en relación a la identidad cristiana y su postura sobre los valores conservadores cristianos? ¿dirías que nuestra derecha tiene un enfoque más cercano a los valores conservadores tradicionales o busca construir un discurso más laico?

